श्रीगणेशाय नमः॥ अर्जुन उवाच॥ श्लोक॥ ज्यायसी चेत्कर्मणस्ते मता बु
द्धिर्जनार्दन॥ तत्किं कर्मणि घोरे मां नियोजयसि केशव॥१॥ टीका॥ मग आ
यिका अर्जुने म्हणितले॥ देवा जे तुम्ही वाक्य बोलिले॥ ते निके म्या परिसिले॥ क
मळापती॥१॥ तेथ कर्म आणि कर्ता॥ उरेचिना पाहता॥ ऐसे मत तुझे अनंता॥
निश्चीत जरी॥२॥ तरि माते केवि हरि॥ म्हणसी पार्था संग्राम करी॥ यिये लाजसी
ना महाघोरि॥ कर्मी सूता॥३॥ हा गा कर्म तु चि अशेष॥ निराकरिसी निशेष॥ म
ग मज करवी हे हिंसक॥ का करविसी तु॥४॥ तरि हे चि विचारि हृषीकेशा॥ तु मा
नु देसी कर्मलेशा॥ आणि येसणि हे हिंसा॥ करवितु आहासि॥५॥ श्लोक॥
व्यामिश्रेणेव वाक्येन बुद्धिं मोहयसीव मे॥ तदेकं वद निश्चित्य येन श्रेयो

ह्मामुयां॥५॥टीका॥देवा तुवाचि ऐसे बोलोव॥तऱ्हीं आह्मी नेणता काय करावे
आतां संपल्ले ह्मणे आघवे विवेकाचे॥६॥हा गा उपदेशु जरि ऐसा॥तरि अपभ्रं
सु तो कैसा॥आतां पुरला आह्मा धिवसा॥आत्मबोधाचा॥७॥वैद्य पथ्य वा
रुनि जाये॥मग जरि आपणचि विष खाये॥तरि रोगीया कैसेनि जिये॥सांगे
मज॥८॥जैसे आंधळे सुयीजे अडका॥कां माजवण दिजे मर्कटा॥तैसा उपदे
श हा गोमटा॥वोढवला आह्मा॥९॥मी आधींचि कांहिं नेणे॥वरि कवळिलो मोहें ये
णे॥ह्मणौनि विवेकु या कारणें॥पुसिला तुज॥१०॥तंव तुझी येके कि नवाई॥येथ उप
देशामाजी गा वाई॥तरि अनुसरल्या काय ऐसे कीजे॥११॥आह्मी तनु मनु जि
वें॥तुझीया बोला वोटंगावें॥आणि तुवांचि ऐसें करावें॥तरी सरले ह्मण॥१२॥

आताऔसियापरिबोधिसि॥तरिनिकेंआह्मांकरिसी॥येथेज्ञानाचिआसकायिसि
अर्जुनुह्मणे॥१३॥तरियेजाणिवेचेकिरसरले॥परिआणिकयेकअसेजाले॥जेथि
तेहेउधळले॥मानसमाझे॥१४॥तेवींचिकृष्णातुसे॥हेचरित्रकाहिंनेणिजे॥जरि
चित्तपाहासीमाझे॥येणेमिसे॥१५॥नातरिसकेवितुआह्मासीआमते॥कीतत्वचिकें
थिलेध्वनितें॥हेंआवगमीतानिरुतें॥जाणवेना॥१६॥ह्मणोनिआयिकेंदेवा॥हा
भावार्थुआतानबोलावा॥मजाविवेकुसांगावा॥मह्राटाजी॥१७॥मीअत्यंतजडअ
से॥परिऐसाहिनिकेपरियेसे॥कृष्णाबोलावेतुवातैसे॥येकनिश्च॥१८॥देखेरो
गातेजिणावे॥वोषधनरिदेयावे॥परिअतिरुच्यहोआवे॥मधुरजैसे॥१९॥तैसे
सकळार्थभरितेंतत्वसांगावेतरिउचित॥परिबोधेमासेचित्त॥जयापरी॥२०॥
देवातुजऐसानिजगुरु॥आजिआर्तिधणीकानकरु॥येथभीडकवणाचीधरु॥

२ तु मायेआमुची ॥ २१ ॥ हा गा कामधेनुचे दुभतें । दैवें जालें आपैतें । तरि कामनेचि का तेथें
वाणि किजे ॥ २२ ॥ जरि चिंतामणि हाता चढे । तरि वांछेचे कवण साकडें । का आपलें
निस्करवाउं इछावें ना ॥ २३ ॥ देखें अमृतसिंधु तें या कावें । मग ताहाना जरि पुरावें । त
रि सायास का करावें । मागीलते ॥ २४ ॥ तैसा जन्मांतरी बहुतीं । उपासितां लक्ष्मीपती
तुं दैवें आजि हाति । जालासि जरि ॥ २५ ॥ तरि आपुलिया सवेसा । कान मगावासि परेशा
देवा सकळकुहा मानसा । पाहाला असे ॥ २६ ॥ देखें सकळार्तिचें जियालें । आजि पुण्य
येरासि आलें । हे मनोरथ जाले । विजयी माझे ॥ २७ ॥ जी जी परम मंगळधामा देवदे
वोत्तमा । तु स्वाधीनु जी आह्मा । ह्मणौनियां ॥ २८ ॥ जैसे मातेचा ठाइं । अपत्या अनव
सरु नाहिं । स्तन्यालागोनि पाहिं । जयापरि ॥ २९ ॥ तैसे देवा तुतें । पुसिजत आवडते । आ
पुलेनि आर्ते । कृपानिधी ॥ ३० ॥ तरि पारत्रिकीं हित । आणि आचरला तरि उचित । तैसा २

गावे येकनिश्चिता ॥ पार्थु म्हणे ॥ ३१ ॥ श्लोक ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ लोकेस्मिन् द्विविधा
निष्ठा पुरा प्रोक्ता मयानघ ॥ ज्ञानयोगेन सांख्यानां कर्मयोगेन योगिनां ॥ ३ ॥ टीका ॥
या बोला अच्युतु ॥ म्हणत असे विस्मितु ॥ अर्जुना हा ध्वनितु ॥ अभिप्रावो ॥ ३२ ॥ जे बुद्धि
योगु सांगता ॥ सांख्यमतसंस्था ॥ प्रकटलि स्वभावता ॥ प्रसंगे आम्ही ॥ ३३ ॥ तो उद्देशु तु
ने णसीचि ॥ म्हणोनि क्षोभलासि वायाची ॥ तरि आता जाणे म्याचि ॥ उले दोन्ही ॥ ३४ ॥
अवधारि वीरश्रेष्ठा ॥ ये लोकि या दोनी निष्ठा ॥ मजचि पासोनि प्रकटा ॥ अनादिसिद्ध ॥ ३५ ॥
येक ज्ञानयोगु म्हणिजे ॥ जो सांख्यी अनुष्ठिजे ॥ जेथ वोळखि सवे पाविजे ॥ तद्रुपता ॥ ३६ ॥
येक कर्मयोगु जाण ॥ जेथ साधक जन निपुण ॥ होउनिया निर्वाण ॥ पावति वेळे ॥ ३७ ॥
हे मार्ग तरि दोनि ॥ परि येक वाट ति निदानी ॥ जैसी सिद्ध साध्य भोजनी ॥ तृप्ति येकि ॥ ३८ ॥ सी
का पूर्वापर सरिता ॥ भिन्ना दिसति पाहाता ॥ मग सिंधुमिळणी ऐक्यता ॥ पावती सेखि ॥ ३९ ॥

तैसीदोन्हीयेमतें ॥ सुचितियेकाकारणातें ॥ परिउपास्तितेयोग्यतें ॥ अधिनुअसे ॥ ४० ॥ दे
खउलवनासरिसा ॥ पक्षिफळासिझोंबे जैसा ॥ सांगेनरकैंवितैसा ॥ पावेवेगा ॥ ४१ ॥
तोहकुहकुखोवेखोंबे ॥ केतुकेनयेकेवेळे ॥ मार्गाचेनिबळें ॥ निश्चितराहि ॥ ४२ ॥ तैसे
देखपांविहंगममतें ॥ अधिरुनिज्ञानातें ॥ सांख्यसद्यमोक्षातें ॥ आकळिती ॥ ४३ ॥ येरयो
गीयेकर्माधारें ॥ विहितेचिनिजाचारें ॥ पुर्णताअवसरें ॥ पावतेहोती ॥ ४४ ॥ श्लोक ॥ न
कर्मणामनारंभान्नैष्कर्म्यंपुरुषोश्नुते ॥ नचसंन्यसनादेवसिद्धिंसमधिगच्छति ॥ ४ ॥
टीका ॥ वाचूनिकर्मारंभउचित ॥ नकरिताचिसिद्धवत ॥ कर्महीनानिश्चित ॥ होयिजेना ॥ ४५ ॥
काप्राप्तकर्मसांडिजे ॥ येतुलेननैष्कर्म्याहोयिजे ॥ हेअर्जुनावायाबोलिजे ॥ मुर्खपणें ॥ ४६ ॥
सांगेपैलतिराजावे ॥ ऐसेंव्यसनकाजेथपावे ॥ तेथनावतेत्यजावे ॥ घडेंकैंवि ॥ ४७ ॥ नातरि
तृप्तिइच्छिजे ॥ तरिकैसेनिपाकुनकिजे ॥ कासिध्दुहीनसविजे ॥ कैविसांगे ॥ ४८ ॥ श्लोक ॥ नहि

कश्चित्क्षणमपि जातु तिष्ठत्यकर्मकृत्॥ कार्यते ह्यवशः कर्म सर्वः प्रकृतिजैर्गुणैः॥५॥
टीका॥ जवनिरार्तताना हिं॥ तव व्यापारु असे पाहिं॥ मग संतुष्टि चाटाथी॥ कुटे सकुजे॥४९॥
म्हणोनि आयिकें पार्था॥ जयानेष्कर्म्य पदिं आस्था॥ तया उचित कर्म सर्वथा॥ त्याज्य
नव्हे॥५०॥ आणि आपुलालिये चाडे॥ आपादिलें हें मांडे॥ कीं सजिलें कर्म सांडे॥ ऐ
से आहे॥५१॥ हे वायाचि सैरा बोलिजे॥ उकलो तरि देखो पाहिजे॥ परित्यजिता कर्म न
त्यजे॥ निभ्रांत मानिं॥५२॥ जव प्रकृतीचे अधिष्ठान॥ तव सांडि मांडि हे अज्ञान॥ जे
चेष्टा ते गुणाधीन॥ आपैसी असे॥५३॥ देखे विहित कर्म जेतुले॥ ते सळे जरी वोसंडिलें
तरि स्वभाव काय निमालें॥ इंद्रियांचे॥५४॥ सांगे श्रवणें आयिकावें ठेलें॥ कीं नेत्रींचे ते
ज गेलें॥ हे नाशारंध्र बुजालें॥ परिमळु नेघे॥५५॥ ना तरि प्राणापानगति॥ कीं निर्विक
ल्प जालि मति॥ कि क्षुधा तृषादि आर्ति॥ खुंटलिया॥५६॥ हे स्वप्नावबोध ठेलें॥

४ किंचरणचालो विसरले ॥ हे असो कायि निमांले ॥ जन्ममृत्यक ॥५८॥ हे नटके चिज कि काहि
तरि ते सांडिले कायि ॥ ह्मणोनि कर्मे त्यागुना ही ॥ प्रकृतिमंता ॥५९॥ कर्म पराधीन पणे ॥
निफजत से अकलि गुणे ॥ हारि धरिमो कळि अंतःकरणे ॥ वाहिजे वाया ॥५९॥ देखरथी
आरूढिजे ॥ मग निश्चळा होउनि बैसिजे ॥ तरि चळा होउनि हिंडिजे ॥ परतंत्रा ॥६०॥
काउ चळले वायुवशें ॥ चळे शुष्क पत्र जैसे ॥ निचेष्ट आकाशें ॥ परिभ्रमे ॥६१॥ तैसे प्र
कृति आधारें ॥ कर्मेंद्रिय विकारें ॥ नैष्कर्म्यु ही व्यापारें ॥ निरंतर ॥६२॥ ह्मणोनि संगुज
व प्रकृतिचा ॥ तव त्यागु न घडे कर्माचा ॥ हे सय्याहि करू ह्मणति तयाचा ॥ आग्रोचि उरे ॥६३॥
॥ श्लोक ॥ कर्मेंद्रियाणि संयम्य य आस्ते मनसा स्मरन् ॥ इंद्रियार्थान् विमुढात्मा मिथ्याचा
रः स उच्यते ॥६॥ टीका ॥ जे उचित कर्म सांडिति ॥ मग नैष्कर्म्य होपाहाति ॥ परि कर्मेंद्रिय
प्रवृत्ति ॥ निरोधुनि ॥६४॥ तया कर्मत्यागु न घडे ॥ जे कर्तव्य मनि सांपडे ॥ वरि नटति ते फुडे ॥ ४

दरिद्र जाण ॥६५॥ ऐसे ते पार्था ॥ विषयासक्त सर्वथा ॥ वोळखावे तत्वता ॥ येथ भ्रांति नाहि ॥६६॥
॥श्लोक॥ यस्त्विंद्रियाणि मनसा नियम्यारभतेर्जुन ॥ कर्मेंद्रियैः कर्मयोगमसक्तः स विशि
ष्यते ॥७॥ टीका ॥ आतां देइ अवधान ॥ प्रसंगे तुज सांगेन ॥ या निराशाचे चिन्ह ॥ धनुर्ध
रा ॥६७॥ जो अंतरि दृढु ॥ परमात्मरूपी गुढु ॥ बाह्य तरि रूढु ॥ लौकिकु जैसा ॥६८॥ तो
क इंद्रिया अज्ञा नैरी ॥ विषयाचे भय न धरी ॥ प्राप्त कर्म नकेरी ॥ उचित जेजे ॥६९॥ तो कर्मे
द्रिये कर्मी ॥ राहटता तरि न नियमी ॥ परि तेथीचेनि उर्मी ॥ झाकोना जो ॥७०॥ तो कामनामा ळ
त्रें न घेपे ॥ मोहो मळें न लिंपे ॥ जैसे जळीं जळे न सिंपे ॥ पद्मपत्र ॥७१॥ तैसा संसर्गामाजि
असे ॥ सकळासारिखा दिसे ॥ जैसे तोयसंगे आभासे ॥ भानुबिंब ॥७२॥ तैसा सामान्य
त्वे पाहिजे ॥ तरि साधारणुचि देखिजे ॥ येऱ्हवी निर्धारिता नेणिजे ॥ सोय जयाचि ॥७३॥
ऐसा चिन्हि चिन्हितु ॥ देखसि तोचि मुक्तु ॥ आशापाशरहितु ॥ वोळख पा ॥७४॥ अर्जु

५ नातोचियोगी॥ विरोविजेजोजगी॥ म्हणे निऐसा होये याचि लागी॥ म्हणिपेतु ते॥७५॥
॥श्लोक॥ नियतं कुरु कर्म त्वं कर्म ज्यायो ह्यकर्मणः॥ शरीरयात्रापि च ते न प्रसिध्येदक
र्मणः॥८॥ टीका॥ तु मानसा नियमु करी॥ निश्चळ होई अंतरीं॥ मग कर्में द्रियें हि व्यापारि व
र्ततु सुखें॥७६॥ म्हणसी नेष्कर्म्या होआवे॥ तरी ये थे तें न भवे॥ आणि निषिद्ध केवि रा सं
हाटावे॥ विचारी पां॥७७॥ म्हणोनि जें उचित॥ आणि अवसर करू निप्राप्त॥ ते कर्म
हेतुरहित॥ आचरे तु॥७८॥ पार्था आणिक हि येक॥ नेणसी तु हे कवतुक॥ जे ऐसे कर्म मोच
क॥ आपैसे असे॥७९॥ देख अनुक्रमाधारें॥ स्वधर्मु जो आचरे॥ तो मोक्ष तेणे व्यापारे
निश्चितु पावे॥८०॥ श्लोक॥ यज्ञार्थात्कर्मणोन्यत्र लोकोयं कर्मबंधनः॥ तदर्थं कर्म कौंते
य मुक्तसंगः समाचर॥९॥ टीका॥ स्वधर्मु जो बापा॥ तो नित्य यज्ञु जाण पां॥ म्हणोनि वर्त
तां तेथ पापा॥ संचारु नाहि॥८१॥ हा निजधर्मु जैं सांडे॥ कुकर्मी रति घडे॥ ते चि बंधु पडे ५

संसारिकु॥८२॥म्हणोनि स्वधर्मानुष्ठान॥ते अखंड यज्ञयाजन॥जो करि तया बंधन॥
कहिंचि नाहि॥८३॥हा लोकु कर्में बांधला॥जो परतंत्रता भुतजाला॥तो नित्यैं चुकला यज्ञाते
म्हणोनिया॥८४॥श्लोक॥सहयज्ञाःप्रजाःसृष्ट्वापुरोवाचप्रजापतिः॥अने
नप्रसविष्यध्वमेषवोस्त्विष्टकामधुक्॥१०॥टीका॥आता येचि विषि पार्था॥तुज
सांगेन ये किमी कथा॥जे सृष्ट्यादि संस्था॥ब्रह्मेनि केली॥८५॥ते नित्य यागसहिते॥सृ
जिली भूते समस्ते॥परि नेणति चि तिये यज्ञाते॥सूक्ष्मु म्हणोनि॥८६॥तेकेळी प्रजी
विनविला ब्रह्मा॥देवा आश्रो काय ईयेथ आह्मा॥तव ह्मणे तो कमळजन्मा॥भूताप्र
ति॥८७॥तुह्मा वर्णविशेषवसे॥आह्मी हा स्वधर्मुचि विहिला असे॥याते उपासा मग आ
पैसे॥कामपुरती॥८८॥तुह्मी व्रते नियम न करावे॥शरीराते न पीडावे॥दूरि केहि न वचावे
तीर्थासि गा॥८९॥योगादिके साधने॥साकांक्ष आराधने॥यंत्रमंत्रविधाने॥झणे करा॥९०॥

देवतांतरां न भजावे ॥ हे सर्वथा काहि न करावे ॥ तुह्मी स्वधर्मु यज्ञीय जावे ॥ अनायासे ॥ ९१ ॥
अहेतुकें चित्तें ॥ अनुष्ठापा ययातें ॥ पतिव्रता पतीतें ॥ जयापरि ॥ ९२ ॥ तैसा स्वधर्मु रूप
मखु ॥ हाचि सेव्य तुह्मा येकु ॥ ऐसे सत्यलोकनायकु ॥ ह्मणता जाला ॥ ९३ ॥ देखा स्वध
र्मातें भजाल ॥ तरि कामधेनु हा होयिल ॥ मग प्रजाहो न संडील ॥ तुमतें सदा ॥ ९४ ॥ श्लो
क ॥ देवान्भावयतानेन ते देवा भावयंतु वः ॥ परस्परं भावयंतः श्रेयः परमवाप्स्यथ ॥ ११ ॥
टीका ॥ जे येणे करूनि समस्तां ॥ परितोषु होईल देवतां ॥ मग ते तुह्मां इप्सितां ॥ अर्थातें दे
ती ॥ ९५ ॥ या स्वधर्मे पुजा पुजितां ॥ देवतागणा समस्तां ॥ योगक्षेम निश्चितां ॥ करितील तुमचा ॥ ९६ ॥
तुह्मी देवातें भजाल ॥ देव तुह्मां तुष्टतील ॥ ऐसी परस्परें घडैल ॥ प्रीति जेथ ॥ ९७ ॥ तेथे तुह्मी
जे करूं ह्मणाल ॥ ते अपैसें सिद्धि जाईल ॥ वांछितहि पुरैल ॥ मानसीचे ॥ ९८ ॥ वाचासि
द्धि पावाल ॥ आज्ञापक होआल ॥ ह्मणियें तुमतें मागतील ॥ महारिद्धि ॥ ९९ ॥ जैसे रुतुप

तिचे द्वार ॥ वनश्री निरंतर ॥ वोळगे फळभार ॥ लावण्येसि ॥१००॥ श्लोक ॥ इष्टान्भोगा
न्हि वो देवा दास्यंते यज्ञभाविता: ॥ तैर्दत्तानप्रदायैभ्यो यो भुंक्ते स्तेन एव स: ॥१२॥
टीका ॥ ऐसे सर्वसुखेसहित ॥ देवचि मूर्तिमंत ॥ येईल देखा काछत ॥ तुझ्यापाठी ॥१॥
ऐसे समस्त भोगभरित ॥ होआल तुम्ही अनार्त ॥ जरि स्वधर्मैकनिरत ॥ वर्त्तोल बापा ॥२॥
का जालिया सकळ संपदा ॥ जो अनुसरेल इंद्रियमदा ॥ लुब्ध होउनिया स्वादा ॥ विषया
चिया ॥३॥ तिहि यज्ञभाविकी सुरी ॥ जे हे संपत्ती दीधली पुरी ॥ तयां स्वमार्गी सर्वेश्वरी ॥
न भजेल जो ॥४॥ अग्निमुखी हवन ॥ न करील देवतापुजन ॥ प्राप्तवेळे भोजन ॥ ब्राह्म
णांचे ॥५॥ विमुख होईल गुरुभक्ती ॥ आदरु न करील अतिथी ॥ संतोषु नेदील ज्ञाती ॥
आपुलिये ॥६॥ ऐसा स्वधर्मक्रियारहितु ॥ आथिलेपणे प्रमत्तु ॥ केवळ भोगासक्तु ॥ होई
ल जो ॥७॥ तया मग अपावो थोरु आहे ॥ जेणे ते हातीचे सकळ जाये ॥ देखा प्राप्त ही नला

हे॥ भोगभोगु॥८॥ जैसे गतायुष्य शरीरी॥ चैतन्य वास न करी॥ कां निदैवाचा घरी॥ न
राहे लक्ष्मी॥९॥ तैसा स्वधर्मु जो लोपला॥ तरि सर्वसुखाचा थारा मोडला॥ जैसा दिपा
सवे हारपला॥ प्रकाशु जाये॥१०॥ तैसी निजवृत्ति जेथ सांडे॥ तेथे स्वतंत्रते वास्ति न घ
उ॥ ऐका प्रजा हो हे पुडे॥ विरंचि ह्मणे॥११॥ ह्मणोनि स्वधर्मु जो सांडिला॥ तयाते का
ळु दंडिला॥ चोरु ह्मणोनि हरिला॥ सर्वस्व तयाचे॥१२॥ मग सकळ दोष भवंते॥ गव
सनि घेति तयाते॥ रात्रि समई स्मशानाते॥ भुते जैसी॥१३॥ तैसी त्रिभुवनीचि दुःखे
आणि नाना विधे पातके॥ दैन्यजात तेतुके॥ तेथेचि वसे॥१४॥ ऐसे होय तया उन्मत्ता
मग न सुटे बापा रुदता॥ परि कल्पांति हि सर्वथा॥ प्राणिगण हो॥१५॥ ह्मणोनि निजवृ
त्ति हे न सांडावि॥ इंद्रिये बरळो नेदावि॥ ऐसे प्रजाते सिकवि॥ चतुराननु॥१६॥ जैसे ज
ळचरा जळ सांडे॥ आणि तत्क्षणि मरण मांडे॥ हा स्वधर्मु तेणे पाडे॥ विसंबो नये॥१७॥

म्हणौनि तुम्हीं समस्तीं ॥ आपुलाला कर्मि उचितिं ॥ निरता होआवें पुढतिपुढती ॥ म्हणि पतअसे ॥१०॥
॥श्लोक॥ यज्ञशिष्टाशिनः संतो मुच्यते सर्वकिल्बिषैः ॥ भुंजते ते त्वघं पापा ये पचंत्या
त्मकारणात् ॥१३॥ टिका ॥ देखा विहित क्रिया विधि ॥ निरहेतुका बुद्धि ॥ जो असतिये
समृद्धि ॥ विनियोग करी ॥१९॥ गुरु गोत्र अग्नी पुजी ॥ अवसरें भजे द्विजीं ॥ निमित्तादिकीय
जीं ॥ पितरो देशे ॥२०॥ यायज्ञक्रिया उचितां ॥ यज्ञेसि हवन करिता ॥ हुतशेष स्वभाव
ता ॥ उरे जे जे ॥२१॥ ते सुखें आपुलां घरीं ॥ कुटुंबेसी भोजन करी ॥ कि भोग्य चि तें निवारि क
ल्मषातें ॥२२॥ ते यज्ञावशेष भोगी ॥ म्हणौनि सांडिजे तो अघी ॥ जया परी महारोगी ॥
अमृत सिद्धि ॥२३॥ का तत्वनिष्ठु जैसा ॥ नागवे भ्रांतिलेशा ॥ तो शेषभोगी तैसा ॥ नाकळे दो
षा ॥२४॥ म्हणौनि स्वधर्मे जें आर्जे ॥ ते स्वकर्मेचि विनियोगिजे ॥ मग उरतें भोगिजे ॥ संतो
षेसि ॥२५॥ हे वाचूनि पार्था ॥ राहाटने ये अन्यथा ॥ ऐसी आद्य हे कथा ॥ मुरारी सांगे ॥२६॥

८ जेदेहचिआपणपे मानिती॥ आणि विषयाते भोग्य ह्मणती॥ यापरते न स्मरती॥ आणीक
काही॥२७॥ हे यज्ञोपकरण सकळ॥ नेणत ऐसा तेबरळ॥ अहंबुधि केवळ॥ भोगु पाहती॥२८॥
इंद्रियरुचिसारिखे॥ करविती पाक निके॥ ते पापिये पातके॥ सेविति जाण॥२९॥ जे संपत्ति
जात अघवे॥ हे हवनद्रव्य मानावे॥ मग स्वधर्मे यज्ञ अर्पावे॥ आदिपुरुषि॥३०॥ हे सां
डुनिया मुर्ख॥ आपणपेयालागी देख॥ निफजविती पाक॥ नानाविध॥३१॥ जिहि यज्ञु सि
द्धि जाये॥ परेसा तोषु होये॥ ते हे सामान्य अन्न न के॥ ह्मणौनि गा॥३२॥ हे न ह्मणावे साधा
रण॥ अन्न ब्रह्मरूप जाण॥ जे जीवन हेतु कारण॥ विश्वासया॥३३॥ श्लोक॥ अन्नाद्भवं
ति भूतानि पर्जन्यादन्नसंभवः॥ यज्ञाद्भवति पर्जन्यो यज्ञः कर्मसमुद्भवः॥१४॥ टीका॥
अन्नास्तव भुते॥ प्ररोहो पावति समस्ते॥ मग वरिषु या अन्नाते॥ सर्वत्र प्रसवे॥३४॥ त
या पर्जन्या यज्ञी जन्म॥ यज्ञा तं प्रकटि कर्म॥ कर्मासि आदि ब्रह्म॥ वेदरूप॥३५॥ श्लोक॥ ८

कर्मब्रह्मोद्भवंविधिब्रह्माक्षरसमुद्भवं ॥ तस्मात्सर्वगतंब्रह्मनित्यंयज्ञेप्रतिष्ठितं ॥१५॥
वे टीका ॥ मगैदातेपरात्पर ॥ प्रसवनसेअक्षर ॥ म्हणोनिहेचराचर ॥ ब्रह्मबद्धबुद्धि ॥ परिकर्मा
चीयामुर्ती ॥ यज्ञीअधीवासश्रुति ॥ अईकेसुभद्रापती ॥ अखंडगा ॥३७॥ श्लोक ॥ ए
वंप्रवर्तितंचक्रंनानुवर्तयतीहयः ॥ अघायुरिंद्रियारामोमोघंपार्थसजीवति ॥१६॥
हेऐसेआदिपरंपरा ॥ संक्षेपेतुजधनुर्धरा ॥ सांगीतलीयाअँवसँरा ॥ लागोनिया ॥३८॥ अध्वरा
म्हणोनिसमुळहाउचितु ॥ स्वधर्मरुपुक्रतु ॥ नानुष्ठिजोमत्तु ॥ लोकिंयिये ॥३९॥ तोपातका
चिराशि ॥ जाणभार [illegible] भुमिसी ॥ जोकुकर्मेइंद्रियासि ॥ उपेगागेला ॥४०॥ तेजन्मक
र्मसकळ ॥ अर्जुनाअतिनिष्फळ ॥ जैसेकाअभ्रपटळ ॥ अकाळिंचे ॥४१॥ कागळास्तनअ
जेचे ॥ तैसेज्यालेदेखतयाचे ॥ जयाअनुष्ठानस्वधर्माचे ॥ घडेचिना ॥४२॥ म्हणौनि
अईकेपांडवा ॥ हास्वधर्मुकवणेनसंडावा ॥ सर्वभावेभजावा ॥ हाचियेकु ॥४३॥

हृ गा शरीरें जरि जाले ॥ तरि कर्तव्य वो घेचि आले ॥ मग उचित का आपुले ॥ वोसंडावे ॥४४॥
परिस पा सव्यसाचि ॥ मूर्ति लाहुनि देहाचि ॥ खंती करिती कर्माचि ॥ ते गावंढे गा ॥४५॥
श्लोक ॥ यस्त्वात्मरतिरेव स्यादात्मतृप्तश्च मानवः ॥ आत्मन्येव च संतुष्टस्तस्य का
र्यं न विद्यते ॥१७॥ टिका ॥ देखे असतेन देह धर्मे ॥ घे थ तो येकु न लिंपे चि कर्मे ॥ जो
अखंडित रमे ॥ आपणपा ॥४६॥ जे तो आत्मबोधे तोषला ॥ तरि कृतकार्ये देखे जाला ॥
म्हणोनि सहजे सांडवला ॥ कर्मसंगु ॥४७॥ श्लोक ॥ नैव तस्य कृतेनार्थो नाकृतेनेह क
श्चन ॥ न चास्य सर्वभूतेषु कश्चिदर्थव्यपाश्रयः ॥१८॥ टिका ॥ तृप्ति जालिया जै
सी ॥ साधने सरली आपैसि ॥ देखे आत्मतुष्टि तैसि ॥ कर्मे नाहि ॥४८॥ जव वरि अर्जुना
तो बोधु न भेटे मना ॥ तव चि यया साधना ॥ भजावे लागे ॥४९॥ श्लोक ॥ तस्मादसक्तः
सततं कार्यं कर्म समाचर ॥ असक्तो ह्याचरन् कर्म परमाप्नोति पुरुषः ॥१९॥

॥ टीका ॥ म्हणौनि तु नियतु ॥ सकळ कामरहितु ॥ होऊनि याउचितु ॥ स्वधर्म राहाटे ॥ १५० ॥ जे
स्वधर्मे निःकामता ॥ जे अनुसरले गा पार्था ॥ ते कैवल्यपर न लता ॥ पावले जगीं ॥ १५१ ॥ श्लो
क ॥ कर्मणैव हि संसिद्धिमास्थिता जनकादयः ॥ लोकसंग्रहमेवापि संपश्यन्कर्तुम
र्हसि ॥ २० ॥ टीका ॥ देख पा जनकादिक ॥ कर्मजात अशेख ॥ न संडिता मोक्षसुख ॥ पा
वते जाले ॥ १५२ ॥ याकारणे पार्था ॥ होआवि कर्मि आस्था ॥ हे आणिकाहि एका अर्था ॥ उपकारे
ल ॥ १५३ ॥ श्लोक ॥ यद्यदाचरति श्रेष्ठस्तत्तदेवेतरो जनः ॥ स यत्प्रमाणं कुरुते लोकस्त
दनुवर्तते ॥ २१ ॥ टीका ॥ जे आचरता आपणपया ॥ देखिला गेल लोका यया ॥ तरि चु
कैल हा अपाया ॥ असंगेचि ॥ १५४ ॥ देखे प्राप्तार्थ जाले ॥ ते निःकामता पातले ॥ तयाहि क
र्तव्य असे उरले ॥ लोकालागी ॥ १५५ ॥ मार्गी अंधा सरिसा ॥ पुढे देखणाहि चाले जैसा ॥ अ
ज्ञाना प्रकटावा धर्म तैसा ॥ आचरोनि ॥ १५६ ॥ हा गा ऐसे जरि न कीजे ॥ तरि अज्ञाना का

ईवीजे॥तिहीकवणीपरिजाणिजे॥मार्गातेया॥५७॥येथवडिलजेजेकरिती॥तयानावध
र्मुठेविती॥तेचियेरअनुष्ठिती॥सामान्यसकळ॥५८॥हेंऐसेंअसेस्वभावें॥म्हणोनिकर्म
नसंडावें॥विशेषेंआचरावें॥लागेसंती॥५९॥श्लोक॥नमेपार्थास्तिकर्तव्यंत्रिषुलोकेषु
किंचन॥नानवाप्तमवाप्तव्यंवर्तएवचकर्मणि॥२२॥टीका॥आताआणिकांचियागोठि
तुजसांगोकायकिरिटि॥देखेंमीचियेराहाटि॥वर्ततुसें॥१६०॥कायिसाकेंदुःखाहिमातें॥
किंकवणेंयेकेंआर्ती॥आचरेंमीधर्मातें॥म्हणसीजरि॥६१॥तरिपुरलेपणालागि॥आणि
कुहुसरानाहिंजगीं॥ऐसीसामग्रीमाझांआंगीं॥जाणसीतु॥६२॥मृतकगुरुपुत्रुआणिला
तोतुवांपवाडादेखिला॥तोहीमीउगला॥कर्मिवर्ते॥६३॥परिस्वकर्मींवर्तेकैसा॥साकांक्ष
काहोयजैसा॥तयाचियेकाउद्देशा॥लागोनिया॥६४॥श्लोक॥यदिह्यहंनवर्तेयंजातु
कर्मण्यतंद्रितः॥ममवर्त्मानुवर्त्तंतेमनुष्याःपार्थसर्वशः॥२३॥टीका॥जेभूतजा

तसकळ ॥ असे आह्माचि आधीन केवळ ॥ तरि न कावे बरळ ॥ ह्मणोनिया ॥ ६५ ॥ आह्मी पुर्णका
म होउनि ॥ जरि आह्मा स्थिति राहुनि ॥ तरि प्रजा हे केसनि ॥ निस्तरेल ॥ ६६ ॥ ह्मणि आमची वास
पाहावि ॥ मग वर्तति परिजाणावी ॥ ते लौकिक स्थिति अघवि ॥ नासली होईल ॥ ६७ ॥ श्लो
क ॥ उत्सीदेयुरिमे लोका न कुर्यां कर्म चेदहं ॥ संकरस्य च कर्ता स्यामुपहन्यामिमाः प्र
जाः ॥ २४ ॥ टीका ॥ ह्मणौनि समर्थु जो येथ ॥ आथिला सर्वज्ञते ॥ तेणे विशेष कर्मी ते ॥ स स
जोवेना ६८ ॥ श्लोक ॥ सक्ताः कर्मण्यविद्वांसो यथा कुर्वंति भारत ॥ कुर्याद्विद्वांस्त
थासक्तश्चिकीर्षुर्लोकसंग्रहं ॥ २५ ॥ टीका ॥ देखफळाचिया आशा ॥ आचरे कामीक
जैसा ॥ कर्मी भरु होआवा तैसा ॥ निराशाहि ॥ ६९ ॥ जे पुडति पुडति पार्था ॥ हे सकळ लोकसं
स्था ॥ रक्षणीय सर्वथा ॥ ह्मणोनिया ॥ ७० ॥ मार्गाधारे वर्तावे ॥ विश्व मोहरे लावावे ॥ अ
लौकिक न कावे ॥ लोकाप्रति ॥ ७१ ॥ जे साध्यासि स्तन्य सेवि ॥ ते पक्वान्ने के विजे वि ॥ ह्मणो

११ निज... ळका जेसी नेदावी ॥ धनुर्धरा ॥ ६९ ॥ श्लोक ॥ नबुद्धिभेदं जनयेदज्ञानां
कर्मसंगिनां जोषयेत्सर्वकर्माणि विद्वान्युक्तः समाचरन् ॥ २६ ॥ टीका ॥ तेसी कर्मी
जयाअयोग्यता ॥ तयाप्रति नैष्कर्म्यता ॥ नप्रकटावी खेळता ॥ आदिकरूनि ॥ ७३ ॥ तेथ स
त्क्रिया चि लावावि ॥ तेचि येकि प्रशंसावि ॥ नैष्कर्मीहि दावावी ॥ आचरोनि ॥ ७४ ॥ तया लोकसं
ग्रहा लागि ॥ वर्तता कर्मसंगी ॥ तो कर्मबंधु आंगी ॥ नाजेळना ॥ ७५ ॥ जेसी बहुरूपीची राव
राणि ॥ स्त्रीपुरूषभावो नाहि मनि ॥ परि लोक संपादणि ॥ तैसीचि करिति ॥ ७६ ॥ श्लोक ॥ प्र
कृतेः क्रियमाणानि गुणैः कर्माणि सर्वशः ॥ अहंकारविमूढात्मा कर्ताहमिति मन्यते ॥ २७ ॥
टीका ॥ देखपां पुढिलाचे वोझे ॥ जरि आपुला माथां घेयिजे ॥ तरि सांगे कानदटिजे ॥ धनुर्धरा ॥ ७७ ॥
तैसी शुभाशुभे कर्मे ॥ जिये निपजति प्रकृतिधर्मे ॥ ते मुर्खमति भ्रमे ॥ मी कर्ता ह्मणे ॥ ७८ ॥ ऐसा ११

अहंकाराधिरूढ ॥ येकदेशीमुढ ॥ तयाहा परमार्थगुढ ॥ प्रकटावाना ॥ ७९ ॥ हेअसोप्रस्तुत
सांगिजेल तुज हित तेअर्जुनादेउनिचित्त अवधारिपा ॥ १८० ॥ श्लोक ॥ तत्ववित्तु महाबा
हो गुणकर्मविभागयोः ॥ गुणागुणेषुवर्ततइतिमत्वानसज्जते ॥ २८ ॥ टीका ॥ जेतत्वज्ञाना
चाठाई ॥ तोप्रकृतिभावनाहि ॥ जेथकर्मजातपाहि ॥ निफजलअसे ॥ ८१ ॥ तेदेहाभिमान सां
डुनि ॥ गुणकर्मवोलांडुनि ॥ साक्षीभूत होउनि ॥ वर्ततीदेही ॥ ८२ ॥ म्हणोनिशरीरि जरिहो
ती ॥ तरिकर्मबधानाकळति ॥ जैसाकाभूतचेष्टागभस्ती ॥ घेपवेना ॥ ८३ ॥ श्लोक ॥ प्रकृते
र्गुणसंमूढाः सज्जंतेगुणकर्मसु ॥ तानकृत्स्नविदोमंदान् कृत्स्नविन्नविचालयेत् ॥ २९ ॥
टीका ॥ येथकर्मतोचिलिपे ॥ जोगुणसंभ्रमेघेपे ॥ प्रकृतिचेनिआंगेपे ॥ वर्ततुसे ॥ ८४ ॥
इंद्रियेगुणाधारे ॥ राहाटतिनिजव्यापारे ॥ तेपरकर्मबळात्कारे ॥ आपादिजो ॥ ८५ ॥ श्लोक ॥
मयिसर्वाणिकर्माणिसन्यस्याध्यात्मचेतसा ॥ निराशीर्निर्ममोभूत्वायुध्यस्वविगतज्व
रः ॥ ३० ॥ टीका ॥

१२ तरि उचित कर्म आघवें। तुवां आचरोनि मज अर्पावीं। परि चित्तवृत्ति न्यसावी। आत्मरूपीं॥८६॥
आणि हें कर्म मी कर्ता। कां आचरेन या अर्था। ऐसा अभिमानु झणें चित्ता। रिगों देसी॥८७॥ तु
वां शरीरपरा नोहावें। कामनाजात सांडावें। मग अवसरोचित भोगावे। भोग सकळ॥८८॥
आतां कोदंड घेउनि हातीं। आरूढ पां ईये रथीं। देयीं आलिंगन वीरवृत्ती। समाधानें॥८९॥
जगीं कीर्ति रूढवीं। स्वधर्माचा मानु वाढवीं। ईया भारापासोनि सोडवीं। मेदिनी हे॥९०॥
आतां पार्था निशंकु होयीं। या संग्रामा चित्त देईं। येथ हे वांचुनि कांहि। बोलों नये॥९१॥
श्लोक। ये मे मतमिदं नित्यमनुतिष्ठंति मानवाः॥ श्रद्धावंतोनसूयंतो मुच्यंते तेपि
कर्मभिः॥३१॥ टीका॥ ऐसें अनुपरोध मत माझें। जिहिं परमादरें स्वीकारिजे। श्रद्धा
पूर्वक अनुष्ठिजे। धनुर्धरा॥९२॥ ते हि सकळ कर्मी वर्तत। जाण पां कर्मरहित। म्हणोनि
हे निश्चित। करणीय गा॥९३॥ श्लोक। ये त्वेतदभ्यसूयंतो नानुतिष्ठंति मे मतं॥ १२

सर्वज्ञानविमूढांस्तान्विद्धिनष्टानचेतसः ॥ ३२ ॥ टीका ॥ ना तरि प्रकृतिमंत होउ
नि ॥ इंद्रियांलळादेउनि ॥ जे हे मासमत अव्हेरुनि ॥ वोसंडिति ॥ १४ ॥ जे सामान्यत्वे लेखिति ॥
अवज्ञा करुनि देखति ॥ का हा अर्थल्मणति ॥ वाचाळपणे ॥ १५ ॥ ते मोहमदिराभ्रमले ॥ वि
षय विषे घारले ॥ अज्ञानपंकि बुडाले ॥ निभ्रांत मानि ॥ १६ ॥ दृखे शवाचा हाती दिध
ले जैसे रत्न का वाया गेले ॥ ना तरि जात्यंधा पाहाले ॥ प्रमाण नेके ॥ १७ ॥ का चंद्राचा
उदयो जैसा ॥ उपयोग न ये वायसा ॥ मुर्खा विवेकु हा तैसा ॥ रुचेल ना ॥ १८ ॥ तैसे ते पार्था ॥
जे विमुख या परमार्था ॥ तयासि संभाषण सर्वथा ॥ करावे ना ॥ १९ ॥ म्हणोनि ते न मानिति ॥
आणि निंदाहि करु लागति ॥ सांगे पतंग काथि साहाति ॥ प्रकाशाते ॥ २० ॥ पतंग दि
पि आलिंगण ॥ तेथ त्यासि अचुक मरण ॥ ते विविषयाचरण ॥ आत्मघात ॥ २१ ॥ श्लोक ॥
सदृशं चेष्टते स्वस्याः प्रकृतेर्ज्ञानवानपि ॥ प्रकृतिं यांति भूतानि निग्रहः किं करिष्य

१२ ति॥ ३३॥ टीका॥ म्हणौनि इंद्रियें येकें॥ जाण तेन पुरूषें॥ त्या कावीना कवतिकें॥ आदिकरू
नि॥ २॥ हा गा सर्पेसी खेळो येथील॥ की व्याघ्र संसर्गु सिद्धि जाईल॥ सांगें हळाहळ जिरेल॥
सेविलिया काइ॥ ३॥ देखें खेळता आगी लागला॥ मग तो न संवरे जेसा उधवला॥ तैसा इंद्रि
या लळे दिधला॥ भला नव्हे॥ ४॥ येरु वीत की अर्जुना॥ या शरीरा पराधीना॥ का नाना भो
ग स्वेना॥ मेळवावि॥ ५॥ आपण सायासे करूनि बहुतें॥ सकळहि समृद्धि जाते॥ उदो असु
या देहा तें॥ पोसावे का॥ ६॥ सर्वस्वें सिणोनि येथें॥ आर्जवावी संपत्ति जाते॥ तेणें धर्मे सां
डुनि देहातें॥ पोसावे काय॥ ७॥ मग हे तो पाचमेळावा॥ सेरिवे अनुसरैल पंचत्वा॥ तेव्हे कि
केला के गिवसावा॥ सिणु आपुला॥ ८॥ म्हणौनि केवळ देह भरणा॥ ते जाणे उघडि नागव
णा॥ या लागी येथ अंतःकरण॥ देयावेना॥ ९॥ श्लोक॥ इंद्रियस्येंद्रियस्यार्थे रागद्वेषौ
व्यवस्थितौ॥ तयोर्नवशमागच्छेत्तौ ह्यस्यपरिपंथिनौ॥ ३४॥ टीका॥ यरुवीं इंद्रिया १२

च्चि या आर्थी ॥ सारिखा विषो पोखिला ॥ संतोषु कीरू चित्ता ॥ आपजेल ॥ ७० ॥ परि तो संव
चोराचा साघातु ॥ जैसा नावेक येकू स्वस्थु ॥ जव नगराचा प्रांतु ॥ सांडिजेना ॥ ७१ ॥ बापा
विषाचि मधुरता ॥ सणे आवडि उपजे चित्ता ॥ तो परिणामु विचारिता ॥ प्राणु हरि ॥ ७२ ॥
देखे इंद्रियिकामु असे ॥ तो लाविसुरव दुरासे ॥ जैसा गळी मीनु आमिसे ॥ भुलवीजे गा ॥ ७३ ॥
परि तयामाझारि गळु आहे ॥ जो प्राणाते घेउनि जाये ॥ तो जैसा झाउवा नोहे ॥ झाकवले
पणे ॥ ७४ ॥ तैसे अभिळाखे येणे कीजैल ॥ जरि विषयाचि आशा धरीजैल ॥ तरि वैरि प
डा होयिजैल ॥ ~~असिचि विषयाचि आसा धरिजैल~~ क्रोधानळा ॥ ७५ ॥ जैसा करवळुनिया पार
धी ॥ घातेचिये संधि ॥ आणि मृगाते बुद्धि ॥ साधावया ॥ ७६ ॥ येथ तैसीचि परि आहे ॥ सु
णोनि संग हा तुज न के ॥ पार्था दोनी कामक्रोध हे ॥ घातकू जाणे ॥ ७७ ॥ म्हणौनि ह्या आश्रो
चि न करावा ॥ मनिही आठौ न धरावा ॥ येकु निजवृत्ति चा वोलावा ॥ नाशो नेदी ॥ ७८ ॥

१४ श्रेयान्स्वधर्मो विगुणः परधर्मात्स्वनुष्ठितात् ॥ स्वधर्मे निधनं श्रेयः परधर्मो
भयावहः ॥ ३५ ॥ टीका ॥ अगा स्वधर्मु हा आपुला ॥ जरि का कठिणु जाला ॥ तरि हाचि
अनुष्टिला ॥ भलो देखै ॥ १९ ॥ येरु आचारु जो परावा ॥ तो देखता कीर बरवा ॥ परि आचर
तेन आचारावा ॥ आपुलाचि ॥ २२० ॥ सांगे शूद्रघरि आघवि ॥ पक्वान्ने आहाति बरवी
ती द्विजे केवि सेवावी ॥ जन्ही दुर्बेळु जाला ॥ २१ ॥ हे अनुचित कैसेनि किजे ॥ अप्राप्य के
वि इछिजे ॥ अथवा इछिले हि पाविजे ॥ विचारीं पा ॥ २२ ॥ तरि लोकांचि धवळारे दे
खोनिया मनोहरे ॥ असति आपुलि तन्हारे ॥ मोडावि केवि ॥ २३ ॥ हे असो वनिता आपु
लि ॥ कुरूप जन्ही जालि ॥ तरि भोगिता तेचि भलि ॥ जयापरि ॥ २४ ॥ तेवि आवडे तैसा
सांकडु ॥ आचरता जरि दुवाडु ॥ तन्ही स्वधर्मुचि सुरवाडु ॥ पारत्रिकाचा ॥ २५ ॥ हा गा सा
खर आणि दुध ॥ हे गौल्य कीर प्रसिद्ध ॥ परि कृमिदोषी विरुद्ध ॥ घेपे केवि ॥ २६ ॥ ऐसेनि १४

हे जरि सेविजेल ॥ तरि ते आकुळिच उरेल ॥ जैं परिणामीं पथ्य न कैल ॥ धनुर्धरा ॥ २७ ॥
म्हणोनि आणिका सिजे विहित ॥ आणि आपणपया अनुचित ॥ ते नाचरावे जरि हित ॥
विचारिजे ॥ २८ ॥ या स्वधर्मेचि अनुष्ठिता ॥ वेचु होईल जीविता ॥ तो हि निका वर उभयता ॥
दिसत असे ॥ २९ ॥ श्लोक ॥ अर्जुन उवाच ॥ अथ केन प्रयुक्तोयं पापं चरति पुरुषः ॥ अ
निच्छन्नपि वार्ष्णेय बलादिव नियोजितः ॥ ३६ ॥ टीका ॥ ऐसे समस्त सुरसिरोमणि बो
लिले जेथ सारंगपाणि ॥ तेथ अर्जुन ह्मणे विनवणि ॥ असे देवा ॥ ३० ॥ हे जे तुह्मी सांगी
तले ॥ ते सकळ कीर म्या परिसिले ॥ परि आता पुसेन काहि आपुले ॥ अपेक्षीत ॥ ३१ ॥ तरि
देवा हे कैसे ॥ जेथ ज्ञानिया हि स्थिति भ्रंसे ॥ मार्ग सांडुनि अनारिसे ॥ चालत देखो ॥ ३२ ॥
सर्वज्ञ जे हि होती ॥ हे उपाये हि जाणती ॥ ते हि परधर्मी व्यभिचारती ॥ कवणे गुणे ॥ ३३ ॥
बिजा आणि भुसा ॥ अंधु निवाडु नेणे जैसा ॥ नावेक देखणा हि तैसा ॥ बरळे कापा ॥ ३४ ॥

१५ जेथ्र असता संगु सांडिति ॥ तेचि संसर्गु करिता न धाति ॥ वनवासी सि हिंसे विती ॥ जन पदा ते ॥ ३५ ॥
आपणा तरि लपति ॥ सर्व स्वे पापचुकविति ॥ परि बळात्कारे स्त्रयि जति ॥ तयाचि माजि ॥ ३६ ॥
जयाचि जिव ढे तिविवसि ॥ तेचि जडो नियाके जिवेसि ॥ चुकविति ते गिवसि ॥ तयाते चि ॥ ३७ ॥
हे साबळात्कारु येकु दिसे ॥ लोकु वणाचा ये थ आघो असे ॥ हे बोलावे हृषीकेशे ॥ पार्थु हा तो ॥ ३८ ॥
॥ श्लोक ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ काम एष क्रोध एष रजोगुण समुद्भवः ॥ महाशनो महा
पाप्मा विध्येन मि ह वैरिणं ॥ ३७ ॥ टीका ॥ तव हृदय कमळ आरामु जो योगीयाचा निष्का
म कामु ॥ तो ह्मणतसे पुरुषोत्तमु ॥ सांगें अईक ॥ ३९ ॥ तरि हे काम क्रोध पाहि ॥ जयाते ह्रपे न
चि साठवण नाहि ॥ हे छतांताचा ठाई ॥ मानिजति ॥ २४० ॥ हे ज्ञान निधीचे भुजंग विष
य दरीचे वाघ ॥ भजन मार्गिचे मांग ॥ मारकले ॥ ४१ ॥ हे देहदुर्गीचे धोंडे ॥ इंद्रिय ग्रामि
चे कोट ॥ याचे व्यामोहादिकें बंड ॥ जगावरि ॥ ४२ ॥ हे रजोगुण मानसाचे ॥ समूळ असु २ १५

रियेचे॥ धायपणयाचे॥ अविद्या केलें॥४३॥ हेरजाचें कीरजालें॥ परि तमासि पढियें
ते भलें॥ तेणें निजपद् यादिधलें॥ प्रमाद मोह॥४४॥ हे म्हणुचा नगरी॥ मा निजतिनि कि
यापरि॥ जे जीविलाचे वैरी॥ म्हणौनिया॥४५॥ जयासि भुकेलिया आविसा॥ हे विश्व न पु
रेचि घासा॥ कुळवाडिया चि आशा॥ चालितअसे॥४६॥ कवतिकें कवळि ता मुष्टि॥ जिये
चौदा भुवनें थेकुटि॥ ते भ्रांति तिये धाकुटि॥ वाकिदुलि॥४७॥ जैं जैं कृत्रयाचे भातुके॥ टको
खेळता चि खाये कवतिकें॥ तिच्या दासीपणाचे निबिके॥ तृष्णा जिये॥४८॥ हे असो
मोहे मानिजे॥ याते अहंकार घेपदिजे॥ जेणे जग आपुलि ओजे॥ नाचवितसे॥४९॥ तेणे
सत्याचा भोकेसा काढिला॥ मग असत्य तणकुटा भरिला॥ तोदंभु रूढविला॥ जगीं यि हि॥५०॥
साध्वि शांति नागविलि॥ मग माया मांगीण शृंघारिली॥ तिये कर विविठळे लि॥ साधु वी
ंदे॥५१॥ हिविवेकाचि त्राय पेडिलि॥ वैराग्याचि खालि काढिलि॥ जितया मानमो

१६ डिलि ॥ उपरामाचि ॥ ५२ ॥ इहि संतोषवनखांडिले ॥ धैर्यदुर्ग पाडिले ॥ आनंदरोप सांडि
ले ॥ उपडोनिया ॥ ५३ ॥ इहि बोधाचि रोप लुंचिलि ॥ सुखाचि लीपु पुसिलि ॥ जिव्हारीआ
गी सूदली ॥ तापत्रयाची ॥ ५४ ॥ हे आंगा तव घडले ॥ जिविचि अथि जडले ॥ परि नातुडउ
ति गिवसिले ॥ ब्रह्मादिका ॥ ५५ ॥ हे चेतन्याचे सेजारी ॥ वसति ज्ञानाचाये काहारी ॥
म्हणौनि प्रवर्तले महामारी ॥ सांवरतिना ॥ ५६ ॥ हे जळेवीण बुडविति ॥ आगीवीण
जाळिति ॥ न बोलत कवळिति ॥ प्राणियाते ॥ ५७ ॥ हे शस्त्रेवीण साधिती ॥ दोरेवीण
बांधती ॥ ज्ञानियासि तरि वधिति ॥ पैज घेउनि ॥ ५८ ॥ हे चिखलेवीण रोविति ॥ पासी
केवीण गोविति ॥ हे कोण्हा जोगे न होति ॥ आतौटपणे ॥ ५९ ॥ श्लोक ॥ धूमेनाव्रियते
वह्निर्यथादर्शो मलेन च ॥ यथोल्बेनावृतो गर्भस्तथा तेनेदमावृतं ॥ ३८ ॥ टीका ॥
ची जैसि चंदनौ मुळि ॥ गिवस्कनि घेपे व्याळी ॥ ना तरि उल्बा चिखोळि ॥ गर्भस्थासि ॥ ६० ॥

काप्रभाविण भानु॥ धूमेवीण हुताशनु॥ जैसा दर्पणु मळु हीनु॥ कहींचि नसे॥ ६१॥ तैसे
यिहीं वीण येकले॥ आसी ज्ञान नाहीं देखिले॥ जैसे कोंडेन पांगुतले॥ बीज निपजे॥ ६२॥
॥श्लोक॥ आवृतं ज्ञानमेतेन ज्ञानिनो नित्यवैरिणा॥ कामरूपेण कौंतेय दुःपूरेणानले
नच॥ ३९॥ टीका॥ तैसे ज्ञान तरि शुद्ध॥ परि यिहीं असे अरुद्ध॥ म्हणोनि ते अगाध
होउनि ठेले॥ ६३॥ आधि याते जिणावे॥ मग ते ज्ञान पावावे॥ तव पराभवो न संभवे॥ रा
गद्वेषा॥ ६४॥ याते साधावया लागी॥ जे बळ आणिजे आंगी॥ ते इंधन जैसे आगी॥
सावावो होय॥ ६५॥ श्लोक॥ इंद्रियाणि मनो बुद्धिरस्याधिष्ठानमुच्यते॥ एतैर्विमो
यत्येष ज्ञानमावृत्य देहिनं॥ ४०॥ टीका॥ तैसे उपाय किजे तितुले॥ ते यासी चि होति
वीरजे॥ म्हणोनि हठियांत जीणिजे॥ इहीं चि जगी॥ ६६॥ हे सया हिंसा कडाबोळा॥ ये
कु उपावो आहे भला॥ तो करिता जरि आंगवला॥ तरि सांगेन तुज॥ ६७॥ श्लोक॥ तस्मा

आ. ३

१८ त्वमिंद्रियाण्यादौ नियम्य भरतर्षभ ॥ पाप्मानं प्रजहि ह्येनं ज्ञानविज्ञाननाशनं ॥४१॥
टीका ॥ तरि याचा पहिला कुरुठा इंद्रिये ॥ येथुनि प्रवृत्ति कर्माते विये ॥ आधि निर्दळुनि घालि
तिये ॥ सर्वथैव ॥६८॥ श्लोक ॥ इंद्रियाणि पराण्याहुरिंद्रियेभ्यः परं मनः ॥ मनसस्तु परा
बुद्धिर्यो बुद्धेः परतस्तु सः ॥४२॥ टीका ॥ मग मनाचि धाव पारुषेल ॥ आणि बुद्धि
चि सोडवण होइल ॥ इतुकेन थारा मोडेल ॥ या पापियाचा ॥६९॥ श्लोक ॥ एवं बुद्धेः प
रं बुध्वा संस्तभ्यात्मानमात्मना ॥ जहि शत्रुं महाबाहो कामरूपं दुरासदं ॥४३॥ टीका
हे अंतरौनि जरि फिटले ॥ तरि निभ्रांत जाण निवटले ॥ जैसे रस्मीविण उरले ॥ मृगजळ नाहि ॥७०॥
तैसे रागद्वेषु जरि निमाले ॥ तरि ब्रह्मीचे स्वराज्य जाले ॥ मग तो भोगी सुख आपुले ॥ आ
पणचि ॥७१॥ जे गुरुशिष्याची गोष्टी ॥ पदपिंडाची गाठी ॥ तेथ स्थिर राहुनि उठी ॥ कव्ह
णी काळि ॥७२॥ ऐसे सकळ सिद्धाचा रावो ॥ देवि लक्ष्मीयेचा नाहो ॥ राया अईके देवदेवो १८